

Božena Němcová

V 17. a 18. století došlo k úpadku prestiže češtiny. Tento fakt se stal hnací silou pro vznik národního obrození, což byl proces národního uvědomění a utváření novodobého českého národa. Příznivci národního obrození se snažili položit základy české obrozenecké literatury, považovali za důležité zachování existence českého jazyka a kodifikovali normu češtiny. Roku 1848 došlo ke střetu dvou koncepcí, a to liberální (Palacký, Havlíček) a radikálně-demokratické (Sabina, Frič)

Božena Němcová se narodila 4. 2. 1820 ve Vídni a zemřela v Praze 21. 1. 1862. Její původní jméno bylo Barbora Panklová. Byla dcerou služky Terezie Novotné a jejím otcem byl vévodský kočárník Pankl. Od roku 1825 se na výchově dětí Panklových podílela její babička Magdalena Novotná. Božena Němcová strávila dětství v Ratibořicích u České Skalice, kde žili pod vévodským zámkem.

Byla to povídkářka, publicistka, autorka a sběratelka pohádek, etnografka a folkloristka, autorka básní a překladů, představitelka 4. fáze národního obrození (1848–1859). Ve svém díle projevovala zájem o venkovský život, zvyky české i slovenské lidové kultury.

Od roku 1826 se navštěvovala školu v Ratibořicích, roku 1830-33 byla poslána na vychování do rodiny zámeckého úředníka v Chvalkovicích, kde si měla osvojit německý jazyk a panské mravy. Možná právě zde získala oblibu k literatuře obecně, jelikož zde měla přístup k německé literatuře. Její vzdělání bylo však minimální.

V roce 1837 se provdala za Josefa Němce (o 15 let starší), který byl členem finanční stráže, vlastencem a příležitostným českým publicistou. Měli spolu tři syny a dceru. Rodina Němcových se často stěhovala, jelikož Josef Němec byl často služebně překládán – 1837 Červený Kostelec, 1838 Josefov, 1839 Litomyšl, 1840 Polná. Díky častému stěhování poznala městskou i lidovou kulturu a život ze všech koutů české země. V roce 1842 (do 1845) se Němcová díky svému pobytu v Praze dostala do české intelektuální společnosti. Na základě toho začala její literární tvorba, také měla možnost se zde duchovně i vzdělanostně rozvinout. Její první tvorba vycházela časopisecky v podobě básní (Př. Ženám Českým), dále se jednalo o regionální pověsti a české pohádky.

Němcová pobývala na Chodsku (1845-1848 – Domažlice, Všeruby), v Nymburku (1848), v Liberci (1850). Díky politické činnosti manželů Němcových během revoluce byl Josef Němec vyšetřován, propuštěn z práce a přeložen do Uher. Němcová se zřejmě i kvůli častým hádkám s manželem odstěhovala s dětmi do Prahy. Díky tomu, že byla po zbytek života pod policejním dohledem, uvažovala Němcová o útěku do Ameriky. Rodina žila pouze z nízkých literárních honorářů a skromných příležitostných podpor, většinou tedy žili ve velké nouzi. Roku 1861 odjela do Litomyšle, čímž chtěla nadobro přerušit vztah se svým manželem. Vzhledem k její nemoci a duševnímu vyčerpání již nebyla schopná redigovat své vlastní spisy. Mile se k ní zachoval litomyšlský nakladatel Antonín Augusta, ale počátkem listopadu za ní odmítl platit ubytování. Manžel Němcové ji převezl zpět do Prahy, kde v nedožitých 42 letech zemřela. Pohřbena je na pražském Vyšehradě.

V době revoluce se zajímala o problémy spojené s uspořádáním společnosti a o způsoby vedoucí k odstranění rozporů a sociálního útisku. Přispěla ke vzniku prvního českého díla o utopistickém socialismu, jednalo se o Listy přítele k přítelkyni o původu socialismu a komunismu (dopisy adresované právě Němcové), kde vysvětluje teorie o „ideálním“ uspořádání společnosti. Němcová byla členkou nezdařeného Českomoravského bratrstva. O světových sociálních hnutích a teoriích ke konci života rozprávěla s V. Náprstkem.

Ve svém díle Němcová zobrazila skutečnou realitu českého venkova pomocí venkovských i městských postav, vykreslováním pracovních zvyklostí, výjevů vesnického životního a ročního cyklu. Tato charakteristika odpovídá i jejími nejznámějším dílům Babička.

Psala povídky, které byly založeny na spontánním vypravěčství, a byly pro ně typické otázky týkající se aktuálního dění a každodenních situací. Hrdinové povídek měly povahu milujícího, obětavého, dobrého a dělného člověka.

V díle Babička se Němcová (tkadlena z kraje pod Orlickými horami) inspirovala svou vlastní babičkou, která byla rázovitá, řídila se přísnou mravností, hrdým národním uvědoměním a měla fabulační dar (vymyšlení příběhů). Zároveň na ni silně zapůsobil pohled na kultivovaný životní styl šlechty. V tomto díle se také nechala inspirovat svým rodným domovem v Ratibořicích, které v díle nazvala Staré bělidlo.

Babička vyšla roku 1855 a nese podtitul Obrazy z venkovského života. Námětem pro napsání jejího vrcholného díla byla smrt jejího syna Hynka. Objevuje se zde opět postava dobrého člověka, jímž je zde prostá pradelna Magdalena Novotná, která přijíždí na přání své dcery na Staré Bělidlo. Babička je ztělesněním lásky, dobra, zbožnosti a laskavosti. V díle jsou zaznamenány i babiččiny vzpomínky na mládí, na jejího manžela.

- <http://arne-novak.phil.muni.cz/books/basnicka-osobnost-bozeny-nemcove-novak-nl-1912>
- KUBKA, František a Miloslav NOVOTNÝ. Božena Němcová. Praha: V. Neubert a synové, 1941. Kořeny (V. Neubert a synové).
- OTRUBA, Mojmír a Květa HOMOLOVÁ (eds.). Čeští spisovatelé 19. století: studijní příručka. Praha: Československý spisovatel, 1971.
- HRABÁK, Josef, Zdeňka TICHÁ a Dušan JEŘÁBEK. Průvodce po dějinách české literatury. Praha: Orbis, 1976. Pyramida (Orbis).
- DVOŘÁK, Karel, VODIČKA, Felix (ed.). Dějiny české literatury. Praha: Československá akademie věd, 1960.
- GALÍK, Josef, MACHALA, Lubomír a Eduard PETRŮ (eds.). Panorama české literatury: (literární dějiny od počátků do současnosti). Olomouc: Rubico, 1994. ISBN 80-85839-04-0.
- ŠŤASTNÝ, Radko. Čeští spisovatelé deseti století. Praha: HQ Kontakt, 2001. ISBN 80-903071-0-8.
- NOVÁK, Jan Václav a Arne NOVÁK. Přehledné dějiny literatury české: od nejstarších dob až do politického osvobození. V Olomouci: nákladem R. Prombergra, 1922.